

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060101

DOM
2014-11-25
Stockholm

Mål nr
M 9373-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-09-25 i mål nr M 4816-13, se bilaga

KLAGANDE

Storfjästens Samfällighetsförening,

MOTPART

Miljö- och byggnämnden i Älvdalens kommun, Box 100, 796 22 Älvdalen

SAKEN

Avloppsanläggning på fastigheten X i Älvdalens kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen meddelar prövningstillstånd.
 2. Med upphävande av mark- och miljödomstolens dom avvisar Mark- och miljööverdomstolen Miljö- och byggnämndens i Älvdalens kommun överklagande av Länsstyrelsens i Dalarnas län beslut den 30 juli 2013 i ärende nr 505-1628-2013.
-

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Storfjästens Samfällighetsförening (föreningen nedan) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska upphäva Miljö- och byggnämndens i Älvdalens kommun (nämnden) beslut att förelägga föreningen att inkomma med förslag till åtgärder och tidsplan avseende avloppsanläggningen på X. Föreningen har begärt anstånd med att komplettera överklagandet med utredning och bevisning avseende behovet att åtgärda avloppsanläggningen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen meddelar prövningstillstånd och tar upp målet till omedelbart avgörande.

Enligt 16 kap. 12 § första stycket 1 miljöbalken får överklagbara beslut överklagas av den som beslutet angår, om avgörandet gått honom eller henne emot.

Enligt 34 § andra stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) får talan mot beslut, varigenom mål återförvisas till lägre instans, föras endast om beslutet innefattar avgörande av fråga som inverkar på målets utgång, dvs. innebär ett ställningstagande i sakfrågan. Denna princip får anses tillämplig även på återförvisningsbeslut som fattas av förvaltningsmyndighet (jfr MÖD 2000:8 och MÖD 2014:21 samt MÖD:s dom 2014-06-12 i mål nr M 1709-14).

Länsstyrelsen, som är en förvaltningsmyndighet, har i det till mark- och miljödomstolen överklagade beslutet upphävt nämndens beslut och visat ärendet åter till nämnden för vidare handläggning. Länsstyrelsens återförvisningsbeslut innefattar inte något ställningstagande i sakfrågan och är därför inte ett sådant avgörande som får överklagas. Trots den av länsstyrelsen lämnade fullföljdshänvisningen skulle mark- och miljödomstolen därför inte ha tagit upp nämndens överklagande till prövning.

Mot denna bakgrund finner Mark- och miljööverdomstolen att det föreligger skäl att upphäva mark- och miljödomstolens dom och avvisa nämndens överklagande dit. Detta innebär att länsstyrelsens beslut att återförvisa ärendet till nämnden står fast.

Vid denna utgång saknas det skäl att ta ställning till föreningens anståndsbegäran.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Lars Dirke, hovrättsråden Eywor Helmenius och Margaretha Gistorp (deltar inte i beslutet om prövningstillstånd) samt hovrättsassessorn Anita Seveborg, referent.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-09-25
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 4816-13

KLAGANDE

Miljö- och byggnämnden i Älvdalens kommun
Box 100
762 22 Älvdalen

MOTPART

Storfjästens
Samfällighetsförening,

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Dalarnas läns beslut 2013-07-30 i ärende nr 505-1628-2013, se
bilaga 1

SAKEN

Avloppsanläggningar på fastigheten Älvdalen X

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen upphäver länsstyrelsens beslut i den del som avser en avloppsanläggning på fastigheten Älvdalen X i närheten av Y och fastställer Miljö- och byggnämnden i Älvdalens kommuns beslut 2013-01-14, dnr 2012-709-424, i den delen. Redovisningen ska dock ges in till miljöavdelningen senast tre månader efter att denna dom har fått laga kraft.
 2. Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet i den del som avser en avlopps-anläggning på Älvdalen X i närheten av Z.
-

Dok.Id 372882

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00 -

YRKANDE OCH INSTÄLLNING

Miljö- och byggnämnden i Älvdalens kommun har, som nämnden får förstås, yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva länsstyrelsens beslut och därmed fastställa nämndens beslut.

Storfjästens Samfällighetsförening har, som föreningen får förstås, bestritt ändring.

UTVECKLING AV TALAN

Parterna har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande.

Miljö- och byggnämnden i Älvdalens kommun

Vid tillsyn av verksamheten, dels genom platsbesök den 18 september 2012, dels genom markprov den 23 oktober 2012, har det konstaterats att reningen av avloppsvattnet är bristfällig.

För att få indikation om infiltreringen av föroreningar fortfarande är verksam i bädden har markprov tagits före och efter bädden. Eftersom analysen visade att halterna av föroreningar/näringsämnen i markprov taget efter bädden var betydligt högre än markprov taget före bädden, så påvisade detta resultat att fastläggningen av föroreningar/näringsämnen är bristfällig.

Enligt litteratur om reningsfunktion i infiltrationsbäddar och reningsbäddarnas livslängd gällande reningsförmåga har beräkning genomförts enligt följande.

1. Beräkning av fosforreducerande kapacitet för infiltrationsanläggning, rapport 2009:77, Markbaserad rening – En förstudie för bedömning av kunskapsläge och utvecklingsbehov, Länsstyrelsen i Stockholm, Västra Götaland och Skåne, s. 45 f.

Infiltrationens fosforbindande kapacitet (Q):

$Q = A * d * q$ där A = infiltrationsbäddens area i m^2 , d = avståndet mellan spridarlagret och grundvattenytan, q = markens fosforbindande kapacitet.

För natursand är q cirka 300 gP/ton och viktvolym 0,65.

$$A = 610 \text{ m}^2, d = 0,8 \text{ m}, q = 300 * 0,65 = 195 \text{ gP/m}^3$$

$$Q = 610 * 0,8 * 195 = 95\,160 \text{ g är } 95 \text{ kg.}$$

2. Beräkning av hur många gram fosfor per dygn och person från rapport 1998:4, Enskilda avlopp – funktionskrav och teknik, s. 11. Antal är 2 gram fosfor/dygn och person i avloppsvattnet.

Fosforbelastningen under ett år (B):

$B = \text{antalet personer} * \text{fosfor per person och dygn.}$

Antalet personer som belastar avloppet är enligt föreningen 4 811 personer.

$$B = 4\,811 \text{ personer} * 2 \text{ g} = 9\,622 \text{ g.}$$

Avloppsanläggningen beräknas belastas med 9,6 kg P/år.

Total belastning på bäddarna med kapacitet på 95 kg fosfor och belastning på 9,6 kg P/år ger en livslängd på 9,9 år.

Bäddarnas totala kapacitet på 95 kg fosforrening och belastning per år på 9,6 kg fosfor ger livslängd gällande rening av fosfor på 10 år. Denna beräkning visar att reningsbäddarna är mättade i avseende på fosfor.

Ovanstående beräkningsresultat visar på att reningskapaciteten gällande fosfor borde efter 18 år vara obefintlig och att åtgärder krävs för att återställa rening av näringsämnen. Vetskapen om att grundvattennivån ligger endast 0,5 meter under marknivån medför att näringsämnen och föroreningar sköljs igenom bäddarna och riskerar att förorena grundvatten och de två dricksvattenbrunnar som finns 200–500 meter nedströms anläggningen.

Länsstyrelsen har i beslutet hänvisat till bl.a. 2 kap. 1 § miljöbalken. Reningsbädden är inte tät i botten och på sidorna samt saknar uppsamlingsrör i botten på bädden. Det saknas möjlighet för verksamhetsutövaren att genom provtagning och analys av det renade utgående avloppsvattnet bevisa att det är renat från näringsämnen och föroreningar.

Även länsstyrelsens råd om att tillsynsmyndigheten har möjlighet att med stöd av 26 kap. 22 § miljöbalken förelägga föreningen att själva genom en auktoriserad provtagare undersöka anläggningen kan tolkas som ett påbud att förelägga verksamhetsutövaren att ta markprover. Det är inte förenligt med tillsynsmyndighetens rätt att själv bestämma på vilket sätt tillsynen ska genomföras. Resultat från markproverna utgör egentligen inte något klart bevis på reningsförmågan, endast en indikation om att reningskapaciteten gällande de parametrar som analyserats har minskat och medför utsläpp.

Storfjästens Samfällighetsförening

Nämnden skriver att det vid tillsyn på verksamheten har kunnat konstaterats att reningen av avloppsvattnet var bristfällig. Denna formulering ger sken av att synbara brister förelåg vid besökstillfällena. I tillsynsrapporten från platsbesöket den 18 september 2012 framgår dock inga anmärkningar mot anläggningen och dess skötsel. Det enda som konstaterades var att det saknades provtagningsmöjligheter på utgående vatten från de otäta markbäddarna. Detta är ju helt i överensstämmelse med hur anläggningen är konstruerad; förstärkt infiltration. Från besöket då markprover togs föreligger ingen rapport.

I sitt överklagande hänvisar nämnden till analysresultaten av de båda markprover som togs den 23 oktober 2012. Värdet av dessa markprover har ifrågasatts. Närmare uppgifter om var och hur proverna har tagits samt vilka referensvärden som kan vara aktuella. Sådana uppgifter har nämnden inte delgivit föreningen. Nämnden berör inte heller i sitt överklagande frågan om provens validitet.

Den tabell över analysresultaten av markproven från den 23 oktober 2012 som nämnden presenterat är behäftad med flera felaktiga sifferuppgifter eftersom de inte stämmer med analysintygen.

- Värdena i tabellen för totalt N överensstämmer inte med angivna värden i analysintygen.
- Värdena i tabellen för nitrit/nitrat har angivits vara 1 000 gånger högre än i analysintygen.
- Värdena i analysintygen för ammonium är försedda med "<-tecken", innebärande att det sanna värdet ligger under detektionsgränsen i det aktuella provet. Detta har i tabellen gjorts om till ett aktuellt värde.
- Uppgifterna i tabellen under rubriken "Förändring i %" innehåller ett flertal förväxlingar/felaktigheter. Särskilt anmärkningsvärt torde vara att man har beräknat procentuell förändring av ammonium, när analysresultat är angivna som < 0,06 respektive < 0,14.

I överklagandet har nämnden tagit bort kolumnen med "Förändringar i %" men övriga felaktigheter kvarstår. Det sätt på vilket analysresultaten presenteras i tabellen är genom alla felaktigheter missvisande och kan, vid okritisk granskning, lätt leda till att felaktiga slutsatser dras.

Nämnden har nu redogjort för en beräkning av reningsbäddarnas livslängd avseende fosforering och därvid hänvisat till en rapport från Länsstyrelsen i Stockholm m.fl. I rapporten skrivs på s. 45 bl.a. att "[e]tt bra sätt att bedöma reningseffekt i mark-baserade system är sannolikt att uppskatta och jämföra mängden fosfor som tillförs under en viss tid med information om vad jorden på platsen teoretiskt kan binda in." Sådana beräkningar kan ha ett värde vid bedömningen av en anläggnings status. Beräkningarna måste dock göras på ett korrekt sätt.

Infiltrationens fosforbindande kapacitet (Q):

Nämnden har beräknat Q enligt formeln $Q = A \times d \times q$, där A är infiltrationsbäddens area, d är avståndet mellan spridarlagret och grundvattenytan i meter och q är

markens fosforbindande kapacitet. Enligt samma rapport är q för natursand 300 g/ton. Vidare anges ”specifika vikten” till 1,8. Uttryckt per volymenhet blir då värdet för q cirka 540 g/m³.

Med de ingångsvärden för A och d som nämnden använt blir infiltrationsbäddens fosforbindande kapacitet följande.

$$Q = 610 \text{ m}^2 \times 0,8 \times 540 \text{ g/m}^3 = 263\,520 \text{ g} = \text{cirka } 264 \text{ kg}$$

I nämndens uträkningar av Q kommer man fram till värdet cirka 95 kg. Avvikelsen torde bero på felaktigheter i nämndens omvandling av q uttryckt i g/ton till g/m³. Nämnden har alltså gravt underskattat infiltrationens fosforbindande kapacitet.

Nämnden har räknat med att 4 811 personer belastar avloppet. Det bör förtydligas att denna siffra avser det totala antalet persondygn under 2012. Det motsvarar en genomsnittlig belastning av avloppsanläggningarna på 13,2 personer/dygn under 2012. Vid en undersökning 2008 var medelbeläggningen 8,8 personer/dygn. Området har gradvis utbyggts och i dag har det inte installerats vattentoalett på fyra av fastigheterna. Belastningen från tvättmedel torde vid en anläggning av aktuellt slag vara lägre än normalt då det huvudsakliga boendet sker under kortare perioder. Den genomsnittliga fosforbelastningen ligger därför sannolikt under den av nämnden antagna mängden 2 g per person och dygn. Om man ändå använder denna siffra och multiplicerar med antalet persondygn blir den totala fosforbelastningen 9,6 kg/år vid nuvarande beläggningsgrad. Bakåt i tiden bör siffran vara väsentligt lägre eftersom andelen hushåll med vattentoalett gått från 0 procent 1995 till 87 procent i dag.

Beträffande de dricksvattenbrunnar som bedömts vara utsatta ska följande påpekas.

- Brunnarna (X_x och X_y) ligger inte i den direkta fallinjen från infiltrationsanläggningen utan cirka 100 meter vid sidan av fallinjen. Brunnarna anlades 1994 respektive 1978 och vad som är känt har aldrig problem med föroreningar rapporterats. Sannolikheten för att dessa

brunnar påverkas av eventuella föroreningar från vår infiltrationsanläggning torde därför vara mycket låg.

- Nämndens påstående att halterna av ammonium, nitrit och nitrat är höga är i högsta grad tvivelaktigt. Om påståendet baseras på uppgifterna i den presenterade tabellen kan slutsatsen möjligen förstås, eftersom i denna tabell det högsta värdet för ammonium anges till 0,14 g/kg och för nitrit/nitrat till 0,24 g/kg. Båda dessa uppgifter är dock felaktiga. Enligt analysintygen är värdena för ammonium <0,14 g/kg (dvs. under detektionsgränsen i den aktuella analysen) och för nitrit/nitrat 0,24 mg/kg (en tusendel av det värde som anges i tabellen).

DOMSKÄL

Nämndens beslut om avloppsanläggningar på X

Mark- och miljödomstolen konstaterar att nämndens beslut innebär att samfällighetsföreningen ska ge in förslag på åtgärder avseende avloppsanläggningarna på X, placerade i närheten av Z respektive Y. Föreläggandet avser alltså två separata anläggningar för rening av avloppsvatten från 30 fastigheter.

Grunden för nämndens beslut är att en provtagning den 23 oktober 2012 indikerar att "avloppsanläggningen" har blivit mättad på näringsämnen och att anläggningens biologiska och kemisk/fysikaliska reningsförmåga inte fungerar enligt dagens lagkrav. Av beslutet framgår att provtagningen avser endast den avloppsanläggning som är belägen på X nedanför Y. Någon provtagning har inte skett på den avloppsanläggning som är belägen nedanför Z.

Nämnden har inte motiverat varför avloppsanläggningen i närheten av Z ska omfattas av föreläggandet. Mark- och miljödomstolen finner därför att föreläggandet i den delen ska upphävas. Med hänsyn till resultatet av provtagningen på anläggningen nedanför Y kan det finnas skäl för nämnden att

överväga om det finns förutsättningar för ett föreläggande som avser anläggningen nedanför Z.

Mark- och miljödomstolen kommer därför fram till att målet i den del som avser avloppsanläggningen i närheten av Z ska återförvisas till nämnden för vidare handläggning, även om det är av andra skäl än vad länsstyrelsen angett. Överklagandet i denna del ska därför avslås och länsstyrelsens beslut stå fast.

Avloppsanläggningen i närheten av Y

Mark- och miljödomstolen har då att pröva överklagandet i den del som avser avloppsanläggningen i närheten av Y. Frågan är om nämnden haft fog för att förelägga samfällighetsföreningen att ge in ett förslag på åtgärder och tidplan för att rening av avloppsvatten från denna avloppsanläggning ska kunna ske på ett sådant sätt att inga olägenheter för hälsa och miljö uppstår. Föreläggandet har inte förenats med vite.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att nämndens beräkningar av halterna av ämnen är felaktiga. Analysresultaten som låg till grund för nämndens beräkningar visar dock på en tydlig förhöjning av bl.a. totalhalterna fosfor och kväve efter reningsbädden jämfört med markbädd före reningsbädden. Det finns även en observation om ett högt grundvattenläge i bädden. För kväve behövs det en omättad zon i reningsbädden för att bryta ner kväveföreningarna till kvävgas. En fungerande bädd hade inneburit att halten av kväve hade varit lägre efter bädden än vad mätresultatet visar. Bäddens fosforbindande kapacitet är enligt domstolens bedömning cirka 220 kg. Uppgiften om vatten i bädden gör att livslängden kan vara förkortad. Bäddens livslängd kan därmed uppskattas till högst 20 år. Analyserna tyder också på att det sker ett kontinuerligt fosforläckage.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det finns en risk för att utsläpp från avloppsanläggningen leder till olägenheter för miljön. Vid den bedömningen beaktas analysresultatet och bäddens begränsade förmåga att långsiktigt rena avloppsvattnet

från fosfor och kväve. Det kan därmed finnas skäl att åtgärda anläggningen. Nämndens föreläggande innebär dock att föreningen i detta skede endast ska ge in ett förslag på åtgärder och en tidplan för när åtgärderna kan utföras. Det ankommer därefter på nämnden att ta ställning till om avloppsanläggningen faktiskt ska åtgärdas eller inte beroende på den utredning som föreningen redovisar.

Sammanfattningsvis bedömer mark- och miljödomstolen att nämndens föreläggande i denna del är ändamålsenligt för att utreda de åtgärder som kan behövas och när dessa kan genomföras. Nämnden har därför haft fog för sitt föreläggande. Det finns därmed skäl att upphäva länsstyrelsens beslut i denna del och fastställa nämndens beslut. För att ge föreningen skäligt rådrum bör föreläggandet ändras på det sätt som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 2](#) (DV427)

Överklagande senast den 16 oktober 2014. Prövningstillstånd krävs.

Anders Lillienau

Ola Lindstrand

I avgörandet har rådmannen Anders Lillienau och tekniska rådet Ola Lindstrand deltagit. Föredragande har varit beredningsjuristen Alexandra Venander.